

วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

NARBHUTPARITAT JOURNAL

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2566 Vol. 15 No. 2 May – August 2023

Received: September 18, 2022

Revised: July 16, 2023

Accepted: August 19, 2023

รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Model of Folk Wisdom Conservation on Participation in Lak Phra Bok Festival
to Enhance the Local Culture Strength of Phipun District,
Nakhon Si Thammarat Province

สุพัตรา คงขำ*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author) E-mail: supattra_kon@nstru.ac.th

Supattra Kongkhum*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วม คุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก และพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้าน (1) การค้นคว้าวิจัย ไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาให้เป็นหมวดหมู่ (2) การอนุรักษ์ โดยจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่อง (3) การฟื้นฟู โดยรักษาภูมิปัญญาให้ใกล้เคียงกับรูปแบบเดิม (4) การพัฒนา พัฒนาเรือพระให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน (5) การถ่ายทอด ด้วยการสังเกต พูดคุย ลงมือปฏิบัติ (6) การส่งเสริมกิจกรรม โดยร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการจัดงานประเพณี (7) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ (8) การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้าน ส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาศักยภาพเชิงช่างด้วยการส่งเรือพระเข้าประกวดแข่งขัน และ (9) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คนในชุมชนเข้าร่วมงานประเพณีมากที่สุด 2) คุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ประกอบด้วย 2 ด้านหลัก คือ ด้านการพัฒนาบุคคลและด้านการพัฒนาสังคม และ 3) การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รูปแบบชื่อว่า “LAKPHRA Model” ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การเสริมสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาพื้นบ้าน และกิจกรรมที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาพื้นบ้าน; การลากพระบก; การอนุรักษ์; การมีส่วนร่วม; วัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

The research aims to study the situation of the conservation of folk wisdom of the participatory Lak Phra Bok. The value of folk wisdom of Lak Phra Bok (pulling of ceremonial Buddha image carriages) and to a model for preserving folk wisdom, participant Lak Phra Bok to strengthen the local culture of Phipun District. Nakhon Si Thammarat Province. It's a mixed methods research between quantitative and qualitative research. 3) Restoration provides for the preservation of wisdom close to the original form.

The findings were: 1) Overall, it was a moderate level in terms of (1) research: There is no collection of knowledge and wisdom into categories. (2) conservation: Traditional events are held continuously. (4) The development of the Ruea Phra Bok has been developed to suit the modern age. (5) The transmission: There were observing, talking and taking action. (6) Promotion of activities: There is cooperation as a network in organizing traditional events. (7) The exchanging and publishing: Activities are disseminated through various media. (8) strengthening the local philosophy: Promote and support the development of craftsmanship potential by sending Ruea Phra Bok to compete in competitions and (9) The participation of people in the community: People in the community participated in the festival the most. 2) The value of folk wisdom of Lak Phra Bok consists of two main aspects namely human development and social development. 3) The development of the model for conservation of folk wisdom, participatory Lak Phra Bok to strengthen local culture. The model was named "LAKPHRA Model", which is a learning process, knowledge management, management community involvement, solidarity, strengthening of local wisdom networks and appropriate activities.

Keywords: Folk Wisdom; Lak Phra Bok; Conservation; Participation; Local Culture

บทนำ

ภาคใต้มีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมา ถือเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นจนกลายเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น นั่นก็คือ ประเพณีการลากพระ ชักพระหรือการแห่พระ ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งกระทำกันหลังจากวันมหาปวารณาหรือวันออกพรรษา 1 วัน ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันอาราธนาพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่วางอยู่เหนือเรือ รถม หรือล้อเลื่อน แล้วแห่แหนชักลากไปตามลำน้ำหรือตามถนนหนทาง ท้องถิ่นใดอยู่ริมน้ำหรือมีลำคลองก็มีการชักพระทางน้ำ ถ้าห่างไกลลำคลองก็มีการชักพระทางบก เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะบูชาและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ประเพณีการลากพระแต่ละที่แต่ละจังหวัดจะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอำเภอแห่งเดียวที่มีการลากพระกันในช่วงฤดูแล้ง ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือนห้า เนื่องจากอำเภอพิปูนในช่วงเดือนสิบเอ็ดมีฝนตกชุกเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม จึงได้จัดกิจกรรมในช่วงเดือนห้าแทน ประกอบกับชุมชนมีความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันมาว่า หากไม่จัดกิจกรรมการลากพระในช่วงเดือนห้าจะทำให้เสียดำเข้าวัดหรือเกิดเหตุเภทภัยอันตรายกับชุมชนได้ ชุมชนอำเภอพิปูนจึงต้องจัดประเพณีการลากพระบวักในช่วงเดือนห้าเป็นประจำทุกปีสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (Kongkhum, 2022) โดยจะทำการลากพระทางบกซึ่งเรียกว่า การลากพระบกหรือชักพระบก ทุกชุมชนจะลากพระมาชุมนุมกันที่ลานวัฒนธรรมเชิงภูเขาพระ หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ ในงานจะมีการนมัสการพระใหญ่อำเภอพิปูนที่ถือเป็นงานใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัจจุบันด้วยสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบวักย่อมได้รับผลกระทบที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมและอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งจะส่งผลต่อการเลือนหาย การขาดความต่อเนื่องและการผิดเพี้ยนจากของเดิม จึงต้องมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน และถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกในชุมชนมักถูกมองว่าเป็นเพียงประเด็นเล็ก ๆ ประเด็นหนึ่ง ส่งผลให้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกภายในชุมชนเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก ภาครัฐในฐานะเจ้าภาพหลักมีหน้าที่ในการเข้ามาจัดการดูแลรักษาก็มักจะละเลย และไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ ขณะที่คนในชุมชนเองแม้จะให้ความสนใจ แต่ก็ยังขาดความรู้และความเข้าใจ ขาดความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก การอนุรักษ์จึงมักจะทำกันเพียงกลุ่มเล็ก ๆ และมีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ อีกทั้งยังไม่ค่อยมีการร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นทางการมากนัก ประกอบกับชุมชนยังไม่มีรูปแบบการอนุรักษ์และบริหารจัดการภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกอย่างจริงจังและเป็นระบบ จึงถือว่าเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ซึ่งอาจทำให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกสูญหายไปจากชุมชนตามกาลเวลาได้

ดังนั้นเพื่อให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกของอำเภอพิปูนสามารถดำรงอยู่คู่กับชุมชนได้ตลอดไป ชุมชนจึงควรมีแนวทางดำเนินงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและชุมชนมากที่สุด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกที่เน้นการสร้างคุณค่าตระหนักให้เห็นคุณค่า และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้หากชุมชนมีรูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการและความร่วมมือของทุกภาคส่วนแล้ว ก็สามารถที่จะนำไปสู่การวางแผนการอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือและบริหารจัดการภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกให้เกิดความเข้มแข็ง องค์กรหรือชุมชนสามารถใช้ความรู้และนำภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกมาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่อำเภอพิปูน จำนวน 25,425 คน Phipun District Registration. (2021) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) และเพื่อความคลาดเคลื่อนในการเก็บแบบสอบถามไว้ 10% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 433 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์ที่กำหนดรวมทั้งยินดีเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 38 คน ได้แก่ 1) ตัวแทนประชาชน จำนวน 10 คน 2) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมระดับอำเภอ จำนวน 1 คน 4) ตัวแทนสถานศึกษาในชุมชน จำนวน 5 คน 5) ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 6) ตัวแทนผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป 7) ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน และ 8) ตัวแทนกลุ่มเอกชน จำนวน 2 คน

2. การดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยหลายขั้นตอน (Multi-phase Design) (Creswell & Clark, 2011) ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมและคุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นหัตถิภูมิศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจัดทำโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมสำหรับขั้นตอนนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 433 คน ใน 9 ด้าน คือ ด้านการค้นคว้าวิจัย ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการถ่ายทอด ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน ด้านการเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้าน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หลังจากนั้นจึงหาคุณภาพแบบสอบถามโดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเป็นปรนัย (Objectivity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67–1.00 ค่าความเชื่อมั่นโดยหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach, 1970) ได้ค่า = 0.94 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทางสถิติ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของ Best (Best, 1981) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Lincharearn, 2023) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก สำหรับในขั้นตอนนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ในด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Lincharearn, 2023) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งนำข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้ในขั้นตอนที่ 2 มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบ 2) การตรวจสอบยืนยันรูปแบบ 3) การรับรองและขับเคลื่อนรูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบ จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรวมทั้งนำข้อมูลการวิจัยที่ได้ในระยะ 1 มาประกอบการวิเคราะห์ด้วยเพื่อจัดทำร่างรูปแบบ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ในด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Lincharearn, 2023) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบยืนยันรูปแบบเป็นการนำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงและสรุปเพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบ โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หากคุณภาพโดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเป็นปรนัย ได้ค่า IOC อยู่ระหว่างระหว่าง 0.67–1.00 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของ Best (Best,1981) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การรับรองและการขับเคลื่อนรูปแบบ เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปรับรองและขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยการจัดเวทีประชาคม โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาหรือผู้มืบทาด้านการอนุรักษ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อให้การรับรองรูปแบบและสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ รวมทั้งการอบรมเพื่อยกระดับความรู้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้มืบทาด้านการอนุรักษ์ ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสนทนากลุ่ม แบบสอบถามความพึงพอใจหลังการอบรม หากคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความเป็นปรนัย ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach = 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทางสถิติ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของ Best (Best,1981) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมของอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วยผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า สภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมใน 9 ด้าน โดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35) ดังนี้ (1) ด้านการค้นคว้าวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.66) โดยมีการศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงอยู่ในระดับสูงสุด (2) ด้านการอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35) โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงอยู่ในระดับสูงสุด (3) ด้านการฟื้นฟูอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.59) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงอยู่ในระดับสูงสุด (4) ด้านการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97) โดยมีการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันอยู่ในระดับสูงสุด (5) ด้านการถ่ายทอดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.76) โดย หน่วยงานในท้องถิ่นหรือโรงเรียนมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบงสู่ลูกหลานอยู่ในระดับสูงสุด (6) ด้านการส่งเสริมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.89) พบว่า มีการจัดงานประเพณีการลากพระบงและประกวดการทำเรือพระในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับสูงสุด (7) ด้านการ

เผยแพร่แลกเปลี่ยนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) โดยมีการจัดประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกผ่านทางสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับสูงสุด (8) ด้านการเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$) พบว่ามีการเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านด้านการทำเรือพระที่กำลังจะสูญหายอยู่ระดับสูงสุด และ (9) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) โดยร่วมให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานเพื่อสนับสนุนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก และร่วมได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูงสุด

1.2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

(1) ด้านการค้นคว้าวิจัย ชุมชนยังไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกและไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ ยังกระจัดกระจายอยู่ในตัวผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน โดยวัดจากค้อมีการรวบรวมประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกไว้เพียงบางส่วน ส่วนสภาพปัญหา พบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในการจัดงานประเพณีการลากพระบกไม่เพียงพอ ขาดการศึกษาค้นคว้าวิจัยขาดแหล่งทุนสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้าวิจัย สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกให้เป็นระบบและหมวดหมู่ มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่รวบรวมองค์ความรู้หรือจัดทำห้องสมุดประชาชนเพื่อให้คนในชุมชนได้ศึกษาและควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการศึกษาวิจัย รวมทั้งสถานศึกษาหรือเครือข่ายวัฒนธรรมควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

(2) ด้านการอนุรักษ์ มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก โดยการจัดกิจกรรมงานประเพณีการลากพระบกเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการทำเรือพระบกและร่วมงานประเพณี มีการอนุรักษ์ในเรื่องเรือพระ พิธีกรรม เนื้อหา การละเล่นพื้นบ้าน ส่วนสภาพปัญหา พบว่า ยังไม่มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำเรือพระ ชุมชนยังไม่ได้นำภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกมาจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างเป็นทางการ รวมทั้งยังไม่มีแหล่งเรียนรู้หรือการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรมสำหรับการอนุรักษ์ งบประมาณในการทำเรือพระบกไม่เพียงพอ สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกอย่างเป็นระบบ จัดกลุ่มช่างทำเรือพระมาสอน/อบรมให้คนในชุมชนหรือเยาวชน และจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลควรออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้เอื้อต่องานอนุรักษ์ และจัดตั้งคณะกรรมการในชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ รวมทั้งชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ชุมชน

(3) ด้านการฟื้นฟู ชุมชนพยายามรักษารูปแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกให้ใกล้เคียงกับรูปแบบเดิมมากที่สุดทั้งในเรื่องของตัวเรือพระและพิธีกรรม มีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกมาทำให้เกิดคุณค่าโดยเป็นการส่งเสริมรายได้ เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจในชุมชนจากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว และนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดเป็นกิจกรรมในชุมชน ส่วนสภาพปัญหา พบว่า ไม่มีคณะกรรมการฟื้นฟูที่เป็นรูปธรรมที่มาจากทุกภาคส่วน สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรจัดกิจกรรมประเพณีการลากพระบกแบบย้อนยุค และควรฟื้นฟูศิลปะบนเรือพระให้มีศิลปกรรมทุกด้าน ฟื้นฟูพิธีกรรมและการละเล่นโบราณให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม และจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูที่มาจากทุกภาคส่วน

(4) ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาตกแต่งเรือพระ มีการพัฒนารูปแบบเรือพระทุกปี โดยประยุกต์ทั้งรูปแบบโบราณและสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ส่วนสภาพปัญหา พบว่า งบประมาณไม่เพียงพอในการทำเรือพระ ขาดแคลนช่างทำเรือพระบก สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรประยุกต์เรือพระให้เข้ากับบริบทและยุคสมัยและสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควรพัฒนาทักษะ ลวดลาย พัฒนาขบวนแห่และนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ มีการสร้างผู้นำชุมชนหรืออาสาสมัครเกี่ยวกับภูมิปัญญา และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการลากพระบก

เพื่อให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญา ควรมีการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการลากพระบกเพื่อเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญา

(5) ด้านการถ่ายทอด เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการทำเรือพระ ถ่ายทอดความรู้กันภายในชุมชน ด้วยการสังเกต พูดคุย สอบถาม ฝึกฝน บอกเล่า คลุกคลีกัน เห็นบ่อย ๆ และทำให้ดู ลงมือปฏิบัติจริง โดยปัจจุบันสามารถสืบค้นความรู้ได้จากสื่อต่าง ๆ แล้วนำมาฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งชุมชนใช้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมการลากพระ โดยมีพระเป็นผู้ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมและถ่ายทอดไปด้วย ส่วนสภาพปัญหา พบว่า สถานศึกษาในชุมชนยังไม่มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ไม่มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้กับเยาวชนอย่างเป็นทางการ ช่วงรุ่นก่อนไม่ได้ถ่ายทอดวิชาช่างให้แก่ลูกหลาน สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรถอดองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดต่อคนรุ่นหลัง สถาบันต่าง ๆ ในชุมชนควรทำหน้าที่สนับสนุนและเป็นสื่อกลางให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการรวมกลุ่มกันเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้

(6) ด้านการส่งเสริมกิจกรรม มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดงานประเพณีการลากพระบกอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเป็นเครือข่ายความร่วมมือกันระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอฟิปปูน เทศบาลตำบลเขาพระ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอฟิปปูน ร่วมหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับงานประเพณีการลากพระบก ส่วนสภาพปัญหา พบว่า งบประมาณในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ และชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณน้อย สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม ส่งเสริมให้จัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่อง และควรจัดงานตามสภาพความเป็นจริงเน้นการอนุรักษ์ประเพณี ผนวกให้ชุมชนเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญา โรงเรียนนำเนื้อหาสาระภูมิปัญญาบูรณาการสอดแทรกในหลักสูตรสถานศึกษา หรือเชิญครูภูมิปัญญาเข้าไปสอนในโรงเรียน

(7) ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนในช่วงก่อนวันงานประเพณีการลากพระบก โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน และเมื่อเสร็จงานประเพณีแล้วทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นช่วยเผยแพร่ข้อมูล รูปภาพกิจกรรมผ่านทางเว็บไซต์ของ อบต. บางโรงเรียนจะนำนักเรียนมาร่วมกันทำเรือพระ และเข้าร่วมขบวนแห่ ส่วนสภาพปัญหา พบว่า การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านประเพณีการลากพระบกมีน้อย มีเพียงตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นฝ่ายประสานการดำเนินงานแทนประชาชน ชุมชนยังไม่มีจัดการความรู้ ไม่มีลานวัฒนธรรมหรือแหล่งเรียนรู้ ไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาในระบบเครือข่ายสารสนเทศ จึงทำให้ขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ผู้สนใจ สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรจัดประชุมสัมมนาเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ บันทึกองค์ความรู้ในสื่อหลากหลายรูปแบบ มีแหล่งเรียนรู้หรือลานวัฒนธรรมในชุมชนมีฐานข้อมูลภูมิปัญญาในระบบเครือข่ายสารสนเทศ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

(8) ด้านการเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้าน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมประเพณีการลากพระบก และมีการประกวดเรือพระบกเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านและครูภูมิปัญญาให้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ส่วนสภาพปัญหา พบว่า ขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง ยังไม่มีการค้นหาผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกอย่างเป็นระบบ ผู้ที่มีฝีมือด้านช่างและด้านศิลปะมีน้อย ไม่มีการจัดตั้งชมรมหรือรวมกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญา สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักในการสนับสนุนส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้าน ควรจัดทำทำเนียบปราชญ์ชาวบ้าน ประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชูเกียรติเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมอาชีพหลักให้กับปราชญ์ชาวบ้าน ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของปราชญ์ชาวบ้านเป็นชมรมหรือสมาคม สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก

(9) ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกในทุกกระบวนการ โดยร่วมในการประกอบกิจกรรมประเพณีการลากพระบกมากที่สุด เช่น เข้าร่วมทำเรือพระ ร่วมลากพระ ร่วมชมงานประเพณี ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และกำลังแรงงาน มีการหมุนเวียนเศรษฐกิจในชุมชน มีการแข่งขันประกวดเรือพระจนได้รับรางวัลนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ ส่วนสภาพปัญหาพบว่า กิจกรรมการอนุรักษ์มาจากหน่วยงานภาครัฐหรือตัวแทนประชาชน ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมพิจารณา การรับผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณ สำหรับการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ ควรสร้างคานิยมร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้เรื่องภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญ เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภูมิปัญญา และทุกภาคส่วนควรสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

2. คุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก สามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ด้านการพัฒนาบุคคลและด้านการพัฒนาสังคม โดย 1) คุณค่าด้านพัฒนาบุคคล ประกอบด้วย (1) พัฒนาสติปัญญา เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ความคิด การวิเคราะห์และตีความรวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (2) พัฒนาอารมณ์ สร้างความเพลิดเพลินด้านจิตใจ เกิดความรู้สึกอิ่มเอมประทับใจที่ได้มาสัมผัสเรือพระผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เกิดการซาบซึ้งใจในงานศิลปะ (3) พัฒนาจิตใจให้ประณีตละเอียดอ่อน ช่วยผ่อนคลายอารมณ์และความตึงเครียด (4) พัฒนาร่างกาย เป็นการออกกำลังกายได้บริหารส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้แข็งแรงจากการชักลากเรือพระ (5) การปรับตัวตนเองทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เคารพในสิทธิและความสามารถของเพื่อน ๆ ในชุมชน และ 2) คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย (1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างรายได้ สร้างอาชีพแก่ตนเองและผู้เกี่ยวข้อง สร้างเศรษฐกิจต่อชุมชน (2) ด้านการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน (3) ด้านศิลปกรรม เป็นการผสมผสานศิลปะหลากหลายแขนงทั้งศิลปกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน (4) ด้านศาสนา ทำนุบำรุงศาสนา ปลูกฝังคุณธรรมในสังคม (5) ด้านความเชื่อ มีความเชื่อปรากฏอยู่ในประเพณีการลากพระหลายประการ เช่น อาบสังข์ในการลากพระ จะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ใครได้ลากพระทุกปีจะได้บุญมาก ส่งผลให้พบความสำเร็จในชีวิต (6) ด้านวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา (7) ด้านความสามัคคี เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณี (8) สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ที่มีมรดกทางภูมิปัญญาที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน และ (9) การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ให้กับชุมชน เกิดการคิดค้นและพัฒนาภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องจนเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ทำให้ชุมชนเกิดความรักและผูกพันจากรุ่นสู่รุ่นสามารถพึ่งตนเองได้และมีความปึกแผ่นทางสังคม

3. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก ปัจจัยที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยที่สนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ “LAKPHRA Model” ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้การตรวจสอบและรับรองในภาพรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60) และความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65) ดังนี้ (1) กระบวนการเรียนรู้ (L = Learning Process) หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ การสร้างความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก (2) การบริหารจัดการ (A = Administrative Management) หมายถึง การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมทรัพยากรของชุมชน และการพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเป็นไปตามนโยบายการอนุรักษ์ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (3) การจัดการความรู้ (K = Knowledge Management) หมายถึง การดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้

เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้คนในชุมชนและผู้สนใจได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม(4)การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Community of Participation) หมายถึง การที่คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมกันทำกิจกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกในทุกขั้นตอนอย่างอิสระและทั่วถึงในทุกกระบวนการ (5) ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (H = Homogeneous) หมายถึง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักในชุมชนตนเอง มีการปรึกษาหารือกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (6) การเสริมสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาพื้นบ้าน (R = Reinforcement of Folk Wisdom Network) หมายถึง การสร้างและพัฒนาเครือข่ายภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกในทุกระดับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และ (7) กิจกรรมที่เหมาะสม (A = Appropriate Activity) หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกที่จะช่วยในการถ่ายทอด เผยแพร่ แลกเปลี่ยนและส่งเสริมกิจกรรมการลากพระบกเพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่า เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมเดียวกัน

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : Kongkhum (2022)

การอภิปรายผล

1. สภาพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบกแบบมีส่วนร่วมของอำเภอฟิปปูน ในเชิงปริมาณพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และในเชิงคุณภาพ พบว่า (1) การค้นคว้าวิจัย ยังไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ (2) การอนุรักษ์ จัดกิจกรรมงานประเพณีการลากพระบกเป็นประจำทุกปี (3) การฟื้นฟู โดยการรักษาประเพณีการลากพระบกให้ใกล้เคียงกับรูปแบบเดิม (4) ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาเรือพระให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน และงบประมาณไม่เพียงพอ (5) ด้านการถ่ายทอด มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการสังเกต พูดคุย ลงมือ

ปฏิบัติ และขาดแคลนช่างทำเรือพระ (6) การส่งเสริมกิจกรรม โดยร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการจัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี (7) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน มีการเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ (8) การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้าน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาศักยภาพเชิงช่างด้วยการส่งเรือพระเข้าประกวดแข่งขัน และ (9) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีการลากพระบวกราชมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongkhum (2022) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีการลากพระบวกราชของอำเภอพิบูลย์ คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนช่างทำเรือพระบวกราช ขาดการปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน วัตถุประสงค์การจัดงานเปลี่ยนไป ไม่มีหน่วยงานรวบรวมองค์ความรู้ ไม่มีการรวมกลุ่ม ขาดการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจมาจากหน่วยงานภาครัฐ การรับผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน ไม่มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พบว่า Samukkethum & Suwet (2022) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของงานประเพณีชักพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของภาคีภาครัฐ คือ ภาครัฐมีบทบาทสูงในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ปัญหาการประมวลคำสั่งและการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ปัญหาเรื่องงบประมาณและเงินอุดหนุนของเทศบาลในจัดทำเรือพนมพระ ปัญหาเกี่ยวกับการตัดสินใจการประกวดเรือพนมพระและขบวนแห่เรือพนมพระ ปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว

2. คุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบวกราชของอำเภอพิบูลย์ ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ การพัฒนาบุคคล และการพัฒนาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junaree, Phrasuthirattanapundit & Srithong (2020) ที่พบว่า คุณค่าของภูมิปัญญาการหล่อพระ มี 2 ลักษณะคือ 1) คุณค่าต่อการพัฒนาบุคคล ในด้านการพัฒนาความรู้ การพัฒนาอารมณ์ การพัฒนาจิตใจ คุณค่าต่อการสุขภาพร่างกาย คุณค่าการปรับตนเองกับสังคม และ 2) คุณค่าต่อการพัฒนาสังคม ในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ด้านศิลปกรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจ สร้างความภาคภูมิใจให้ชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanthong, Yodnil, Kosaiyawat (2019) ที่พบว่า ลิเกมีคุณค่าต่อสังคมด้านความบันเทิง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมด้านจริยธรรม และด้านศิลปะ โดยคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม ได้แก่ 1) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ 2) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 3) คุณค่าด้านศาสนา 4) คุณค่าด้านศิลปะ 5) คุณค่าด้านการศึกษา

3. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบวกราชแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รูปแบบการอนุรักษ์ที่ใช้ชื่อว่า “LAKPHRA Model” มี 7 องค์ประกอบ คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ 2) การบริหารจัดการ 3) การจัดการความรู้ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน 5) ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 6) การเสริมสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาพื้นบ้าน และ 7) กิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yanakittinukul (2020) ที่พบว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีวิธีการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และประสบการณ์ตรงและการใช้แหล่งการเรียนรู้ รูปแบบการถ่ายทอดโดยการจัดสภาพบรรยากาศการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้ที่แตกต่าง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suandong & Lapontan (2019) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ประกอบด้วย การส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาตามศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การฝึกอบรม การสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความสามัคคี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างสรรค์ความรู้ การพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Setsuwan (2020) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งความรู้ที่ฝังลึก และความรู้ที่ชัดแจ้ง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhruphichitworawet, Udomsittinayok, Buddhiso & Samahito (2022) ที่พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร ต้องมีกระบวนการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวใน 4 ด้าน คือ

ร่วมป้องกันข้อผิดพลาด ร่วมปฏิบัติการรับมือ ร่วมใส่ใจพัฒนาและสร้างสรรค์และร่วมกันสืบทอดให้มั่นคง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของชาวบ้านในอำเภอพิบูลย์ธานีหนึ่ง กล่าวว่า “ในการอนุรักษ์ประเพณีการลากพระ คนในชุมชนอำเภอพิบูลย์ธานีต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญาการลากพระ โดยการสละเวลาร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรม มีการปรึกษาหารือ เพื่อเป็นการต่อยอด นำสิ่งที่ตนเองรู้และสะสมมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในชุมชน รวมทั้งต้องเสริมสร้างเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทุกระดับทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อช่วยกันดูแลรักษา พื้นฟูประเพณีการลากพระให้คงอยู่กับชุมชน ” และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Soenpron (2022) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ มีการกำหนดกรอบการดำเนินงานของเครือข่ายไว้ 4 ประการ คือ การดูแลรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การถ่ายทอด การเผยแพร่ รวมทั้งยังสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้นำชุมชนในอำเภอพิบูลย์ธานีกล่าวว่า “ควรมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดงานลากพระบวักทุกปี ประกวดชบวนแห่ ให้คนได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมถือเป็นการถ่ายทอด เผยแพร่ ทำให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมภูมิปัญญาของตนเอง จะนำไปสู่ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ดังนั้น ผู้บริหารงานด้านวัฒนธรรมควรกำหนดให้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่นำไปขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านอื่น ๆ ให้ครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมของอำเภอพิบูลย์ธานีและของจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงการขับเคลื่อน “LAKPHRA Model” ให้เกิดขึ้นในอำเภอพิบูลย์ธานีอย่างจริงจัง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงบูรณาการให้กับเยาวชน ประชาชน ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. การนำรูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ ควรมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) และแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย นอกจากนี้ควรทำการศึกษาบริบทของแต่ละพื้นที่ ก่อนกำหนดประเด็นรายละเอียดของกิจกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน

3. ชุมชนต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระในสถานศึกษา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเป็นอัตลักษณ์ให้กับสถานศึกษาและชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ปราชญ์ท้องถิ่นการลากพระเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้กับครูผู้สอนวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้การลากพระไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้ต่อไป หรือเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับผู้เรียนโดยตรง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระในรูปแบบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของอำเภอพิบูลย์ธานี
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระของอำเภอพิบูลย์ธานี
3. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระของอำเภอพิบูลย์ธานี

4. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การลากพระบกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

References

- Best, J. W. (1981). *Research in education*. London: Prentice-Hall India.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2011). *Designing and conducting mixed methods Research*. (2nd ed.). CA: SAGE Publication.
- Cronbach, L. (1970). *Essentials of psychological testing*. (3rd. ed.). New York: Harper and Row.
- Junaree, S., Phrasuthirattanapundit & Srithong, K. (2020). Learning network for preserving the wisdom of casting the foundries of foundry entrepreneurs in Nakhon Pathom province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(4), 1506 -1521. (in Thai)
- Kanthong, P., Yodnil, S. & Kosaiyawat, S. (2019). Values of Likay on social development. *Journal of Education and Social Development*, 15(1), 48. (in Thai)
- Kongkhum, S. (2022). Community participation in conservation and traditional inheritance of Lak Phra Bok festival in Phipun district, Nakhon Si Thammarat province. *Narkbhutparitat journal*, 14(1), 126-127. (in Thai)
- Lincharearn, A. (2023). *Data Analysis and presentation in qualitative research*. Faculty of Education Naresuan University. Retrieved 2023, July 15, from <http://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/DataAnalysis.pdf>. (in Thai)
- Phipun District Registration. (2021). *Demographic data of Phipun District Registration*. Retrieved 2021, January 2, from <https://nakhonsithammarat.kapook.com/>. (in Thai)
- Phrakhruphichitworawet, Phra Udomsittinayok, Phrapaladraphin Buddhiso and Phra mahasumek Samahito. (2022). The participation of temples and communities in Long Boat Racing conservation in Phichit province. *The Journal of Research and Academics*, 5(2), 1. (in Thai)
- Samukkethum, T. & Suwet, S. (2022). New public governance for cultural tourism: a case study of Chak Phra festival in Mueang district Suratthani province. *Journal of Social Development*, 24(1), 1-19. (in Thai)
- Setsuwan, P. (2020). *A knowledge management model of local wisdom in handwoven cotton handicrafts of Lua people in the Northern region of Thailand*. (Doctor of Philosophy Thesis). Ramkhamhaeng University. (in Thai)
- Soenpron, T. (2022). Patterns of Lanna- Palm Leaf manuscripts conservation for digital collection through community participation in Mae Ta district, Lampang province. *Research on Culture*, 5(2), 48. (in Thai)
- Suandong, S. & Lapontan, S. (2019). *The development model of Buddhist wisdom and promotion of public learning in Southern Isan*. (Research Report). Nakhon Ratchasima: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima campus. (in Thai)
- Yamane, T. (1973). *Statistics. An introductory analysis*. (3rd. ed.). New York: Harper and Row.

Yanakittinukul, K. (2020). The KHON wisdom's learning and transmission process to contemporary performing art. (Doctor of Education Lifelong Education and Human Development Thesis). Silpakorn University. (in Thai)

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา คงขำ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Supattra_kon@nstru.ac.th

